

Aikuisten PISA

Euroopan aikuiskoulutusjärjestö (EAEA) tiedotti taannoin kotisivuillaan OECD:ssa valmisteilla olevasta aikuisten PISA-tutkimuksesta. Suunnitelmien mukaan vuonna 2011 toteutettavassa tutkimuksessa vertailutietoa kerätään neljältä keskeiseltä osaamisalueelta. Kyseiset osaamisalueet ovat aikuisten tiedollinen osaaminen (*cognitive skills*), työpaikkaosaaminen (*workplace skills*), kirjoitus-, luku- ja laskutaito sekä erityisesti aikuisten valmiudet hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa. Viimeksi mainitulta osaamisalueelta mitattavat valmiudet kattavat laaja-alaisesti tieto- ja viestintäteknikan teknisen hyödyntämisen, informaation haun, käsittelyn ja sisällön arvioinnin (eli medialukutaidon), uuden tiedon konstruoinnin sekä verkoissa tapahtuvan inhimillisen vuorovaikutuksen. Tiedotteen mukaan mainittuja neljää osaamisaluetta tarkastelemalla kyetään luomaan aiempaa täydellisempi ja vivahderikkaampi kuva inhimillisestä pääomasta. Tulosten oletetaan mahdollistavan aikuiskoulutusjärjestelmien tehokkuuden arvioinnin ja tämän myötä edesauttavan hallituksia aikuiskoulutukseen liittyvien poliittisten linjausten ja päätösten teossa. Testit laaditaan luonnollisesti siten, että ne ovat valideja riippumatta siitä, missä kulttuurissa, millä kielialueella tai missä maassa ne toteutetaan.

Vaikka tiedotteessa välittyvä näkemys aikuisten osaamisesta on hyvin mekaaninen ja epälooginen sekä lupaukset tulosten hyödyntämismahdollisuuksista kovin yksioikoisia, en voi välttyä huolestumasta. Miten meidän aikuisemme pärjäävät vertailussa, eritoten kun nuoremme ovat aiemmissa PISA-tutkimuksissa testaattaneet Suomen maailmankartalle? Mitä jos aikuisemme eivät olekaan maailman parhaita? Tiedämme että pohjoismainen ja suomalainen aikuiskoulutus on laaja-alaista ja osallistuminen aikuiskoulutukseen säännöllisen intensiivistä. Mutta ero tai välimatka muihin maihin pienenee huomattavasti, kun tarkastelun kohteeksi otetaan aikuiskoulutukseen osallistumisen sijaan pelkästään työhön tai ammattiin liittyvään koulutukseen osallistuminen. Ja kun PISA-tutkimuksiin perustuvissa rankinglistoilla operoidaan kokonaispistemäärien keskiarvoilla, saattavat hyvinkin pienet erot keskiarvoissa vaikuttaa sijoitukseen merkittävästi. Se, onko muutaman pisteen erolla mitään käytännön merkitystä, onkin aivan toinen asia.

Suomessahan erot aikuiskoulutukseen osallistumisessa eri koulutustaustan omaavien aikuisten sekä eri ikäryhmien välillä ovat todetusti ja yhä edelleen yllättävän suuret, ehkä hieman tasoittumaan päin. Tasa-arvo näyttää toteutuneen parhaiten sukupuolten välillä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kansainvälisissä vertailuissa koulutustaustan vaikutusta ja eri ikäryhmien välisiä eroja tarkastellaan ainoastaan suhteessa työhön ja ammattiin liittyvään koulutukseen (esimerkiksi Education at a Glance 2007). Vapaan sivistystyön tasa-arvoa edistävästä vaikutuksista on näiden vertailujen perusteella vaikea sanoa yksiselitteisesti yhtään mitään. Koska vain osa (10–20%) vapaan sivistystyön

tarjoamasta aikuiskoulutuksesta on työhön ja ammattiin liittyvää, saattavat sen hedelmät jäädä ainakin osin huomioimatta aikuisten PISA-vertailussa. Toisaalta, kun kyseessä on ”opitun testaaminen” eikä vain pelkkä osallistuminen, saattaa testeissä olla hyötyä vapaassa sivistystyössäkin karttuneista tiedoista ja taidoista.

Vuonna 2006 toteutetun aikuiskoulutustutkimuksen ennakkotiedot kertovat henkilöstökoulutukseen osallistumisen hiipuneen jonkin verran aiemmas- ta. Olisiko syynä jo taittunut korkeasuhdanne? Niiden aikana ei aikuisilla aiem- minkaan ole ollut yhtä lailla tarvetta eikä aikaa koulutukseen osallistumiseen kuin matalasuhdanteen vallitessa? Mutta myös Aikuiskoulutustutkimuksen 2006 ennakkotiedotuksessa huomio on kiinnittynyt pääosin juuri henkilöstökoulu- tukseen, eli kuten tulevassa aikuisten PISA-tutkimuksessa, työhön ja ammat- tiin liittyvään koulutukseen. Näkökulma aikuisten monimuotoiseen toimintaan ja siinä oppimiseen on kovin kapea. Elinikäisen kolmas tuleminen 1990-luvun puolessa välissä enteili näkökulman laajenevan formaaleista ja non-formaaleis- ta konteksteista informaaleihin ja arkipäivän oppimisen spontaaneihin konteks- teihin. Nyt on mielestäni pistetty peruutusvaihe päälle.

Mihin on unohtunut konstruktivistinen ja sosiokulttuurinen oppimiskäsitys ja niiden taustalla vaikuttaneet käsitykset tiedon luonteesta? Ovatko ne kaikес- sa monimuotoisuudessaan sittenkin liian vaativia tapoja hahmottaa ja ymmär- tää aikuisten oppimisprosesseja? Aikuisten PISAssa ei olla kiinnostuneita ai- kuisten oppimisesta ihmisenä kasvamisen edellytyksenä, elämän merkityksen ja mielekkyyden etsimisen ja edistämisen yhtenä ulottuvuutena. Teollisuusyh- teiskunnassa työtä kehitettiin mittaamalla ja tehostamalla yksilöiden fyysisiä suorituksia liukuhihnan ääressä. Nyt jälkiteollisessa, postfordistisessa yhteis- kunnassa kellokallena toimii OECD ja mittauksen kohteina ovat valtiot sekä niiden koulutusjärjestelmät. Mikään ei ole muuttunut, paitsi tarkastelun taso.

Kapea-alaisuuden ja yksiselitteisyyden vastapainoksi tämänkin numeron artikkelit tarjoavat onneksi monimuotoisempia ja -ulotteisempia näkökulmia ja tarkastelutapoja. Niissä paneudutaan esimerkiksi asiantuntijuuden rakentumi- seen kokemuksellisenä ilmiönä yhteisöllisissä suhteissa tai aikuisten lukutai- don eri ulottuvuuksiin. Ainakin omalla kohdallani ne pistävät pohtimaan aikuis- kasvatustutkimuksen ja aikuiskoulutuspolitiikan suhdetta.

Petri Salo

psalo@abo.fi